

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta 5.— „
četrt leta 2.50 „
posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslane, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštne 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštne.

Vinko Brus.

Prijatelj nesrečnega tov. Vinka Brusa, ki se je dne 3. t. m. ustrelil v Matenji vasi na Notranjskem, nam piše:

Na starega leta dan sva se sešla s pokojnim Brusom pred ljubljansko pošto. Dasi sva bila prijatelja že dolgo let, ni bilo to pot one iskrenosti kot sicer. Videlo se mu je, da skriva nekaj, pa ne more skriti. Tožil mi je, kakor si potožimo tovariši med seboj. Potožil o denarni krizi in me nervozno izpraševal, če vem za kakšno službo ali za koga, ki bi mu kaj posodil. Bil sem tudi v takem položaju, da mi ni kazalo nič drugega kakor, ali iti k sodišču ali pa seči po samokresu. No, prišla je pomoč ravno v zadnjem trenutku. Pravil mi je, da gre v Srbijo in da pade v kratkem odločitev. »V petek menda že grem«, se mu je izvil iz prsi. Čudno, tako čudno me je pri tem pogledal, da mi je zastala beseda. In zdaj vem, da je bil to njegov poslovni pogled! Domenila sva se, da se snideva zvečer v Narodnem domu in da skupno pričakava Novega leta. Pa ni ga bilo. Sam ga je čakal, ker je vedel, da bo on sam rešen trpljenja, ki ga trpi še nebroj tovarišev v deželi krivic in inkvizicije. Ni si hotel, Vinko, da umrjem kot »pes za plotom« — umrl si kot junak, ki ne klone tilnika krivičnikom, ampak si rajši izbere mrzlo smrt za spremljevalko v večnost!

Tovariš Brus, ki se je dne 3. t. m. v Matenji vasi ustrelil, je zapustil svojemu prijatelju pismo, ki je iz njega spoznati, kaj ga je gnalo v smrt. Iz tega pisma objavljamo tista mesta, ki pojasnjujejo Brusovo tragično smrt. Glase se tako:

Dragi!

Ko dobiš to moje pismo v roke, me že ne bo več med živimi. Prosim Te, ne zaničuj me, ampak pomiluj me! Moje življenje je bilo izgrešeno — nisem znal živeti, da bi bilo prav meni in drugim — izpremeniti sedaj ne morem več, zato je bolje, da se ločim. . . . Saj sem živel že več časa dvojno življenje: Na zunan sem bil vesel, obupno vesel, ker sem se navadil

pod zunanostjo celo notranjost skrivati, a v meni je kipel in vrelo. Sedaj tudi tega ne morem več! Pretrpel sem mnogo — konec naj bo. . . . Veselil sem se draginjske doklade, da bi vsaj deloma poplačal svoj dolg; ko je nisem dobil, sem to stvar pospešil. . . . Se sedaj ob koncu preklinjam klerikalizem; bojju se zoper njega, samo pazi, da Te ne ubije! Dobro mu je vsako sredstvo. . . . Občutil sem to zadosti sam! Rad, jako rad sem bil v Matenji vasi, počutil sem se čisto domačega med vsemi ljudmi.

»Sava« piše:

Pretečeni teden se je dogodil v Matenji vasi pri Postojni pretresljiv slučaj. Mlad, komaj 27letni učitelj si je pogljal kroglo v srce, ker so ga v to prisilile gmotne razmere. Zadnje upanje je stavil v draginjsko doklado, katero mu je pa kranjski deželni odbor odrekel.

On je nesrečna žrtev žalostnih, nad vse sramotnih preganjanj kranjskega naprednega učiteljstva od strani klerikalnega deželnega odbora. Strahovalci kranjske dežele so, namesto da bi regulirali že davno potrebne učiteljske plače, ki bi vsem brez razločka za pošteno delo zagotavljale pošteno plačilo, uvedli draginjske doklade, ki jih z neusmiljeno pristranostjo razdeljujejo med svoje pristaše, neoziraje se, je li potreben ali ne, onim pa, ki niso njihovi politični somišljeniki, brezobzirno odrekajo. Tako sistematično kvarijo značaje, vzgajajo hinavce in podle denunciantne. Ni zaman trdil nek Slomškar, da bi moral vsak Slomškar nositi na hrbtu tablico z napisom hinavec.

Mar je klerikalnem beda in resnična potreba učiteljstva, njim je le na tem, da je učitelj Slomškar. Če je Slomškar, mu ni potreba izpolnjevati šolskih zakonov, lahko počenja karkoli hoče, on je nedotakljiv, vrhutek pa še deležen nagrad v podobnih svetlih kronih na rovaš svojega naprednega tovariša.

Kaj pa višje šolske oblasti? Vsaj bi morale te vendar nepristransko postopati ter imeti le blaginjo in napredek šolstva pred očmi. Hm. . . . duhovni član okr. šol. sveta se baha, da je pri okrajnem šolskem

svetu edino on gospodar in nihče drugi. Deželni šef pa se je baje odrezal pri neki priliki: »Zaradi enega učitelja se ne maram zameriti dr. Sušteršiču«.

V seji kranjskega deželnega zbora dne 28. decembra 1911. je bil sprejet sledeči predlog:

»Deželnemu odboru se naroča, da naj po svoji previdnosti izplača onim učiteljem 25 odstotno draginjsko doklado, ki niso bili doslej še te doklade deležni.«

Glasom tega sklepa dobe drag. doklado vsi, brez izjeme s to razliko, da kdor je bolj potreben — vseh 25%, manj potrebni pa nižje odstotke.

In kako se je delila ta doklada? Napredni učitelji so bili že vnaprej izključeni od teh doklad. pristni Slomškarji, to je hujšakaži so dobili po 25%, drugi 20%, manj zanesljivi 15% ali 10%. Kako so se ozirali na potrebo, je razvidno iz tega slučaja: V Tuhinjski dolini službuje učiteljica, ki ima tri otroke, da si lahko privoščijo oficirja za zeta, ker ji kavcija ne dela skrbi, je dobila doklado, njena koleginja pa, ki ima pri sebi ubogo mater ter vleče na mesec le 66 K, ni dobila ničesar.

In tako bi se dalo naštetih nebroj slučajev, kako so dobile draginjske doklade klerikalne kreature, ki so dobro situirane, imajo hiše in premoženje, a napredni učitelji, če je še bolj pošten, priden in vesten, pa ničesar. To je vnebovpijoča krivica, kakor gospodari zdaj kler. večina z denarjem, ki ga zbira vsa dežela in kako s tem denarjem, ki pride v pretežni večini iz naprednih vrst, kupuje mrtve duše za sramotno nagrado — neznačajnosti in nezvestobe. Naravno je, da pri takih razmerah trpi šola. Kako bo vzgajal učitelj otroke k značajnosti, ako sam ni značajen. Naloga vseh poštenomislečnih je, da pomagajo streti to neznosno strahovlado, da jo pohodijo in pomendrajajo, kakor se pokonča in uniči strupen gad.

Ne želimo, da bi si še kdo poskušal pomagati z revolverjem v roki. Dovolj je te žrtve, vsaj ta kriči do neba po maščevanju. — Mi poznamo naše učiteljstvo in vemo, da mu ne manjka dobre volje in odločnosti. Taka krivica boli vsakega, krivica razburja. Zato kličemo na naslov tistih, ki so vzrok teh krivic: Stojte! Nazaj

na pot pravice in poštenosti, dokler ni nepozno! Revolver, ki je bil tu obrnjen v lastno telo, bi se utegnil v roki skrajno razburjenega človeka — zasukati.

Tragedije v Matenji vasi se je spomnil tudi — »Slovenec«, in sicer na način, ki je samo klerikalnem lasten. Nam pravi, da smo hijene na grobu, in toliko da nam ne očita, da smo mu mi lastnoročno potisnili samokres v roke! Da se otme pozabnosti »Slovenčeva« perfidnost, jo navajamo doslovno. »Slovenec« od zadnje sobote piše tako:

»Liberalno učiteljstvo se je zbralo na grobu nesrečnega učitelja Brusa in v svojem »Učiteljskem Tovaršu« tako-le tuli: »Prelita kri v Matenji vasi kriči po osveti! Prelita kri v Matenji vasi kriči do neba, da mora biti konec takim razmeram! Ali pa si sedanjim gospodarjem ljudskega šolstva predstavljajo regulacijo učiteljskih plač v znamenju revolverja? Ali je res dana vsa oblast trinogom, krvosesom, ubijalcem? Ali naj se vsi postrelimo, da nasitimo pohlep po krvi naših besnih sovražnikov?« — Nismo nameravali pisati o pravem vzroku smrti nesrečnega Brusa. Dobro je ta vzrok znan po Notranjskem. Zadolžil se je pri liberalcih, za katere je v svojo močjo agitiral. Za menico, o kateri se toliko govori, je bil porok mož neke postojnske hotelirke. Živel je tako, da je prišel domov ves zaspan in večinoma ga je bilo treba klicati, ko se je šola pričela. Ko je nesrečnej, po vseh svojih zvezah, obračunal s svojim življenjem, je izlil svoj konfiteor v pismo — očetu. V tem pismu na očeta nesrečni mladi mož, ki ga je liberalizem speljal na razna nepravda pota, tako-le odgovarja liberalnim učiteljskim hijenam:

Dragi mi vsi!

Popolnoma sem se izgubil, dobro, če se me še spominjate.

Živel nisem prav — zato tudi nimam več pravice do življenja. Ne zamerite mi, da se tako poslovim od Vas in da tako umrem. Kdaj, tega ne bodele zvedeli, da morda bi ne mogli priti sem. Kar je mojega perila in obleke, Vam bo poslal moj prijatelj; sem mu že naročil, drugega pa tako

LISTEK.

Iz umetniškega sveta.

Slovensko deželno gledališče.

Naskok na mlin. (1870). Ljudska opera v treh dejanjih. Po pripovedi Emila Zola uglasbil Karel Weis. Vsebina: I. dejanje. V lotarinški vasi Rocreux obhajajo pri mlinarju in županu Devriexu zaroko hčerke Francoise z mladim Belgijcem Fredericom. Vesela družba navdušeno nazdravlja bodočemu paru, vaški kvartet mora celo zapeti podoknico, nazadnje začno živahno plesati. Nenadoma se začuje pruska godba. Družba se vsa preplašena razkropi, le Frederic strelja čez ograjo na Pruse, ki ga iz zasede napadejo in mu vzemo orožje. Stotnik pove, da bo čez dve uri ustreljen. — II. dejanje: Pruski vojaki večerjajo in se šalijo z dekle. Glas trobente jih šele spomni, da morajo počivati. Vsi odidejo. — Kmalu privedeta dva vojaka uklenjenega Frederica. Stotnik mu obljubi prostost, če pokaže Prusom skrivna pota skozi sanvalske gozdove v Montredon, kar pa Frederic odločno odkloni. Ponoči pride k njemu skozi okno zaročenka Fran-

coise, ki ga pregovori k begu. Da se bo branil pred fuzilijem, ki stoji na straži, da mu nož. Hoče ga ustaviti, Frederic mu zasadi nož in preplava reko. — III. dejanje. Dani se, vse je še tiho v mlinu, hornist trobi budnico. Nato pridejo vojaki ranjenega fuzilirja. Stotnik misli, da imajo Frederica skritega in zahteva od Devriexa, naj ga izroči, drugače ustrelje njega. Frederic pride sam nazaj, ker noče, da bi bila nevesta in njen oče brez varstva. Strel iz topa naznani, da se bližajo Francozi in z njimi rešitev. Prusi gredo nad nje, Frederic hoče s stolom udariti stotnika. Ta potegne samokres in ga ustrelji. Frederic se zgrudi na tla z besedami: »Končano je, umiram, ljubim te!« Francoise joka in poljubljaja ustrlejenega zaročenca. Strašna detonacija, in most čez reko se razleti v zrak.

Ta snov, vzeta Zolajevem romanu, je mikala Karla Weisa, znanega češkega komponista »Poljskega žida« in »Revizorja«, za uglasbitev. Opera »Naskok na mlin« ni kaj posebno fenomenalna in pomembnega, označil je to komponist sam z naslovom ljudska opera. V glavnem trpi na pomanjkanju enotnosti. Glasba ji teče gladko in lahko, semintam se ji pozna vpliv del sodobnih opernih skladateljev. Dejanje je časih precej razvlečeno, se pa tudi

vzpne do efektnih dramatiških momentov in gradacij, ki ne odrečejo na poslušalca mogočnega vtiska. Vrste se skromno uvrščeni solospeli, dueti, orkestralne medigre, zbor nima hudega opravka. Orkester je zgrajen v modernem duhu, deloma čez mero pomešan z vojaškimi signali. Tudi začne že sredi predstave presedati poigravanje in drobljenje flavt in pihala. Hvalabogu je kapelnikov svinčnik marsikaj črtal, vse večidel operi v prid.

Glavni vlogi sta odlično kfeirala Harfner (Frederic) in Lowczynska (Francoise). Izborna sta bila v dvospevih, zlasti je prvi v zadnjem prizoru 3. dejanja pel čustveno, da mu rad odpustim, če v 1. dejanju ni bil posebno razpoložen. Hvala-vredna partnerica mu je bila Lowczynska. Vtila je v petje in igro vročo ljubezen do svojega dragega, skrbela je in si prizadevala, da ga reši. Njen skrbni oče, mlinar in župan Devriex je našel v Faifarju dobrega interpreta. Tip oblastnega, strogega stotnika je bil Križaj. Omenim naj še Kovarča (fuzilir), ki se je potrudil za svojo partijo. Da bi le imel nekoliko močnejši glas! Kako se tudi iz male vloge da nekaj napraviti, je pokazal Bohuslav v vlogi vojaka. Debeli pivovarnar (Povhe), učitelj (Vondra), oskrbnik (Bukšek), gozdarski odjunkt (Rus), godec (Skrbinšek) in dekla

(Faifarjeva) zaslužijo skupnopolhvalo. Zbor je zadovoljil, kvartet v prvem dejanju bi bil lahko boljši. — Taktirka Hrazdire je srečno vodila ves glasbeni aparat, priznanja občinstva ni manjkalo. —ec.

Hinko Smrekar,

znani karikaturist, je razstavil v izložbenem oknu knjigotrdca Lav. Schwentnerja karikature, ki je predmet splošnega zanimanja in ima zmerom toliko gledalcev, da se niti zvrstiti ne morejo. Karikatura predstavlja pisatelje in pesnike: dr. Tavčarja, Aškerca, Kristana, VI. Levstika, Cankarja, Finžgarja, Meška, Govekarja, Levca, Trdino, Puglja, Golarja, Zupančiča in pisateljico Zofko Kveder-Jelovškovo. Vsakega je Smrekar dobro karakteriziral, nekateri so izvrstno zadeti. Dr. Tavčar nosi črno rumen trak, Kristan ima veliko rdečo kravato in cilinder z ameriškim trakom, Golar drži v roki štefan vina (v steklenici ga je le še polovico), Meško ima kapico z narodnimi barvami, Finžgar vile, Zofka Kveder-Jelovškova pisano srce, Cankar je grozovito jezen, Aškerc in Trdina imata peroti. — Karikatura je izborna in vredna, da si jo vsak ogleda! Se kupca ji manjka! —I.

nimam svojega. Ne zamerite izgubljenemu sinu in zadnji pozdrav vsem našim!

Vaš

nesrečni

Vinko Brus.

Mat, vas 1. jan. 1913.

To pismo je doslovno prepisano. Original pa hrani njegov oče Janko Brus na Polici.

»Slovenca« vprašamo, čemu ne pove, zakaj ni Brus, ki je bil v skrajni sili in potrebi, dobil draginjske doklade, ki bi ga rešila smrti? Naj pove, če more, ni li bila krivična razdelitev draginjskih dokladov zadnji in odločilni povod, da si je Brus pogljal krog v srce? »Slovenec« naj citira Brusovo pismo, ki ga danes objavljamo mi, potem bodo tudi njegovi čitatelji vedeli, kaj se je godilo v Brusovi duši — kar pove tudi pismo na očeta — potem bodo vedeli, kdo je Brusa tiral v smrt in končno bodo tudi vedeli, kje in kdo so ližene!

Pridobivajte našemu listu novih naročnikov! Vsak organiziran učitelj in vsaka organizirana učiteljica mu bodi naročnik, oziroma naročnica! — Okrajna učiteljska društva, na delo! Storitve svojo dolžnost!

Nesramnost.

»Slovenski Učitelj« piše v svoji zadnji številki preteklega leta glede na volitve zastopnikov ljubljanskega učiteljskega v. c. kr. mestni šolski svet doslovno tako-le? »Poznamo junake, ki so s svojimi glasovi zavrgli krščansko zastopstvo v v. c. kr. mestnem šolskem svetu ter dali prednost privesku svobodomiselnih četašev, ki jim je cilj — brezverska šola, šola brez Boga. To naj bi premislili predvsem tisti glasovalci, oziroma glasovalke, ki imajo krščanstvo in krščansko vzgojo vedno na jeziku in se v šoli morda tudi po tem ravnaajo, pri volitvi pa se družijo s privrženci portugalskih razmer in francoske framasonske šole, potem pa tožijo, da jih S. L. S. ne vpoštevata ter ji celo očitaajo, da je »krivična«!

Povdarjamo, da priobčuje »Slovenski Učitelj« tako nesramnost pod uredništvom kateheta Čadeža in v. c. kr. okraj. šolskega nadzornika J. Novaka. In za to nesramnost sta tudi odgovorna imenovana dva gospoda. Prvi je duhovnik, in stvar njegove vesti je, kako more tako nesramno in lažnivo natolcevanje spraviti v sklad s svojim stanom. Drugi je v. c. kr. šolski nadzornik, ki bi moral kot tak nasproti vsemu učiteljsstvu čuvati največjo objektivnost in dostojnost. Kako naj ima učiteljsstvo zaupanje do takega nadzornika, do takega strastnega klerikalnega petelina, ki krije s svojim v. c. kr. dostojanstvom take nesramnosti in perfidnosti? Takega bezniškega zmerjanja so bili doslej zmožni samo žganja pijani cigani, od katehetov in nadzornikov tega doslej vendarle nismo bili vajeni. Kakor kaže urejevanje »Slovenskega Učitelja«, sta tudi katehet Čadež in nadzornik Novak vrgla vso dostojnost na smetišče in sta se brez stida pridružila — Boltatovemu Pepetu s Krdelovega! Skandal!

Kakor vidimo, smo prišli na Kranjskem tudi že tako daleč, da smejo celo uradne osebe zmerjati kakor pijane barabe! In to zmerjati poštene ljudi, ki jim ne more nihče očitati nobenega nepoštenega dejanja.

Janez Levec, Juraj Režek, Fran Črnagoj in Marija Mehletova so pošteni skoziškoski, so tako čisti in lepi značaji, da se defraudantje, tatje in prešestniki še v njihovo bližino ne upajo! Ali naj morda ljubljansko učiteljsko voli za svoje zastopnike Janka Nepomuka Jegliča, Antona Smrdela, Pavla Gorjupa ali patra Hiacinta? Ali bi bilo to — krščansko zastopstvo?

Sedaj pa prideta katehet in v. c. kr. nadzornik ter mečeta pošteni ljudem v obraz svobodomiselnih četaše, portugalske razmere in francoske framasone! Da, vsi ti imajo več poštenja v sebi, kakor ga pa imajo ljudje, ki nosijo Boga vedno na jeziku, so pa tako moralno popačeni, da brez vsakega pomisleka pošteni ljudem in zglednim učiteljem kradejo dobro ime. Skandal — trikrat škandal! Časti si ne damo jemati od nikogar!

Škoda prerokanja z njimi! Bob ob steno! Klerikalec je tako zakrknjen grešnik, da se ga ne prime nobena beseda. V svoji slepi strasti drvi naprej, brba po blatu, končno pa sam obtiči v njem!

Tovariši Levec, Režek in Črnagoj ter tovarišica Mehletova pa so dolžni svoji časti in ugledu naprednega ljubljanskega učiteljskega, da citirajo »Slovenskega Učitelja« pred sodišče! To — kakor rečeno — so dolžni storiti, da se ne bo mislilo, da se sme res že vsak prismojknjen klerikalec čohati ob poštenju poštenega učiteljskega!

Tamkaj bodo kateheta in nadzornika že poučili, kaj smeta in česa ne. To bi sicer morala storiti škof Jeglič in predsednik deželne šolskega sveta baron Schwarz toda....

Fiat justitia! Lahko nas izstradajo, lahko nas fizično uničijo, ampak ubijali nam ne bodo edine odlike, ki jo imamo — časti! Nihče in nikoli! Mera je polna, zato pa — fiat justitia!

Delovanje »Lege Nazionala« in naloge »Družbe« v Istri.*)

Kdor pazneje spremlja delovanje »Lege Nazionala« v Istri v tej zadnji dobi, temu gotovo ni izbegnilo, kako so Italijani to delo postotirili in uredili, obdelovanje po gotovem načrtu pozicije, v katerih se najbolj boje probujene hrvaške in slovenske narodne zavesti.

Ker pa se v naši javnosti ne vodi rado računa o tem sistematičnem in vsestranskem delovanju raznarodovanja, oziroma umetnem vzdrževanju italijanske premoči v gotovih hrvaških in slovenskih krajih Istre, in ker z druge strani to nepoznavanje pravih razmer v Istri ne more povzdigniti oduševljenja Hrvatov in Slovencev za narodno stvar: bo dobro, da sedaj, v novem letu, obelodanimo nekoliko števil in podatkov o svoji istrski nevolji, da morda vendar vzpodbudimo našince, da bodo podpirali najplemenitejšo borbo našega naroda.

»Lega Nazionala«, katere proračun je že prekoračil pol milijona kron in za katerega doprinese sam Trst toliko, kolikor ves hrvaški narod za Družbo, to je: kron 160.000 (v letu 1912 je nabral za Lego 102 tisoč kron), vzdržuje v Istri 22 šol in 27 otroških zavetišč.

Umeje se, da se Legino delo osredotočuje izključno v hrvaških, oziroma slovenskih krajih, kakaj kjerkoli je po zakonu predpisano število italijanskih otrok, tam se že dežela briga za italijanske ljudske šole.

Hrvaški in slovenski kraji, kjer obstoje Legine šole, so prave predstraže italijanstva. Vse te šole spremljajo ljudske knjižnice, duhovnik in vseučiliščnik, potem kaka godba, pa Circolo di Coltura in Legina podružnica. In vse to gre za enim smotrom, da ustanavlja italijanska narodna središča, iz katerih bodo, kakor iz trdnjav, naskakovali naše okolice, da jih podjarmijo in raznarode.

Lega je v minolem letu izdatno podpirala tudi godbe zlasti v raznih hrvaških krajih Istre. Tem godbam je glavna naloga ta, da sodelujejo na raznih nastopih, da prirejajo našemu neukemu ljudstvu ples, na katerih se propagira italijanstvo in širijo italijanske popevke.

»Lega« vzdržuje v Istri 27 ljudskih knjižnic.

Ti podatki govore cele knjige. Najbolj pa se to delo raznarodovanja našega naroda osredotočuje na otokih Cres-Lošinj, v Labinski občini in v Poreškem okraju, ki se političsko priznavajo za italijanske, dasi je prebivalstvo v njih ali izključno ali pretežno hrvaško.

Uspeh italijanskih šol ni vsekdar obilen, toda vedno zadosten, da zbujajo v nas skrb. »Lega« pazi posebno na to, da v svojih šolah nastavlja učitelje, ki so, ako le je možno, iz dotičnega kraja, kjer je šola. Zakaj domačin ima največ vpliva in pozna najbolje okoliš. Za podpore učiteljskim kandidatom je porabila »Lega« v minolem letu K 21.780.

»Družbe«, ki je poklicana, da paradižira Legino delo, čakajo torej velike naloge. In verujte nam, da mi za sedaj niti ne moremo misliti na osvajanje že izgubljenega, ker imamo preveč posla z odbijanjem novih, vedno hujih napadov. No, svoje blagoslovljeno narodno odposlanstvo bo mogla družba vršiti le tedaj, ao bo dobivala iz naroda obilne podpore. Ne le, da treba pomnožiti dosedanje Družbine vire, ampak iskati bo tudi novih. — Zakaj brez materialnih sredstev ne moremo nikdar nikamor.

Ali ni naravnost žalostno, da v vsem našem narodu ima Družba le nepolnih 1000 članov, dočim jih Lega šteje 46.000? A koliko se je že naglašala dolžnost vsakega Hrvata in Slovenca, da je član Družbine vojske! Družbine podružnice bi morale oživeti v novem življenju. Leginih 62 podružnic kar tekmujejo na delu, Družba pa ima — in to je sramota — podružnic, ki sploh nimajo niti — članov! Takega... rodoljubja je mnogo posebno po Dalmaciji. A ravno tam bi morali najbolj vedeti, kakov protivnik nam je Italijan!

Podružnice morajo postati Družbi v glavno oporo: one morajo biti zastopnice in pospeševalke Družbinih idealov. Potem bi morali tekmovati v darežljivosti: naše občine, vsi naši denarni zavodi, vse naše gospodarske in kulturne institucije. Samo tržaška občina, ki sicer demonstrativno podpira italijansko šolstvo po slovenski okolici, doprinese za Lego letnih 15.000 K.

* Članek je obenem odposlan zagrebškemu »Obzoru« in tržaški »Edinosti«.

Dunaj daruje nemškimi šolskim društvom 41.500 K. Od te vsote dobiva nemška šola v Opatiji 1000 K. V Hrvaški, Dalmaciji in Istri pa je 693 občin, od katerih dobiva naša Družba ne polnih 10.000 K na leto. Malo!

Družbina četa 1000 kakor da se je izjavila. Ali ni karakteristično, da Družba, ta najpopularnejša hrvaško-slovenska ustanova, šteje le 170 ustanovnikov, dočim jih ima več društvo v varstvo — živali!

Naša mladina, ki se neprestano hudi na vs staro in na starce in ki le — »reformira« naše narodno življenje, toži, da ne more »delati«. Tu jej je Družba! Ta je nad strankami — ideal vseh Hrvatov in Slovencev. Poskrbite zanjo!

Leto 1913. pripravljajo za Hrvate in Slovence Istre ljutih bojev. Italijani so se resno dali na delo, da bi se jim ne zgodilo z Istro tako kakor se jim je z Dalmacijo! Ali bo na naši strani bojevnikov, ki se bodo znali meriti s preporenimi vrstami narodnih sovražnikov?!

Nadejamo se, da se Istra prva gane; zahtevamo pa od vseh Hrvatov in Slovencev — posebno pa od prvih — da priskočijo Istranom na pomoč, ker sami ne morejo odbijati tolikih udarcev.

Zato vsi: naprej za Družbo!

Poziv!

Nujno rabimo podatkov tudi glede udeležbe, oziroma glede udeležencev in udeleženk na tečaju za izobrazbo meščanskošolskega učiteljskega. Prosimo vse prizadete, da nam nemudoma javijo vse, kar vedo z ozirom na dopust, na plačevanje namestnikov itd. Prosimo nujno in točno! Pojasnila na naslov našega uredništva!

Laška pravna fakulteta v Trstu.

Postavljen je temelj laški pravni fakulteti v Trstu! Vlada je kar nakratko poslala laškega profesorja v Trst in ta je začel predavati pravo na trgovski visoki šoli Revoltella. »Piccolo« je nekaj časa vabil juriste, naj se vpišejo v tečaje, ki se otvorijo. Vpisali so se in prišli so poslušati, veseli in zadovoljni. Temelj je tu, pričelo je, Trst dobi laško pravno fakulteto. Zmagala je deviza: Trieste o nulla!

Opozarjali smo tudi mi na nevarnost in klicali poklicane faktorje na strovo, da zabranijo nakane vlade in Lahov. Začetkom novembra lani smo ponovno opozarjali, kaj se ustvari v Trstu proti nam, ponavljajoč pomembnost laških juridičnih predavanj, ki vedejo do laške univerze v Trstu povedali smo kak udarec pomeni to Slovincem in Hrvatom, poudarjali, kako nedosledna je odločujoča visoka gospoda na Dunaju, ki je videla v ustanovitvi italijanske pravne fakultete v Trstu ognjišče irredentizma, sedaj pa postavlja to ognjišče ob Adrijo, razlagali, da se ne sme pripustiti, da Italijani dobijo, kar žele in Trst, mi pa ostanemo praznih rok, in zahtevali smo od slovenske javnosti, naj se zdrami iz letargije in formuliira slovenske visokošolske zahteve. Govorili smo tudi mi in storili svojo dolžnost, a zamanj.

Tisti, ki vodijo slovensko politiko in imajo veliko odgovornost, so nakratko odpravili to zadevo s par neslanimi besedami v »Slovenca«. Tako se ni storilo nič od strani posilancev proti pričetku italijanske univerze v Trstu, kar je bilo treba storiti, da ne dobimo udarca, katerega težko bo težko prenašal naš narod.

Od slovenske poklicane, vodilne strani se ni zgodilo nič — pač pa se je zgodilo od strani vlade in Italijanov to, da so začela v Trstu juridična predavanja na trgovski šoli Revoltella.

Irredenta v Primorju cvete, sodnije razkrivajo gnolobno občinskih uprav v italijanskih rokah — v takem času je položila osrednja vlada pričetke italijanske univerze v Trst. Kršeno je zopet enkrat najprimitivnejše načelo političke enakopravnosti narodov, in Slovani v Primorju so dobili za svojo vdanost in zvestobo pošteno bres od strani Stürgkhove vlade.

Predavanja v Trstu so se pričela v sredo zvečer pretekli teden. Profesor Benussi predava trikrat na teden, in sicer civilno pravdo, pomorsko in menično. »Zeit« dostavlja, da se bo vršilo sčasoma predavanje tudi iz finančne vede, državnega in administrativnega prava. »Zeit« pravi, da so sedanja predavanja privatnega značaja za državni izpit — ali načrt vlade gre za tem, da se ta predavanja združijo ter stvorijo juridično fakulteto. To vprašanje se reši po parlamentarnih pogajanjih o problemu fakultete.

Da, s tako politiko mi Slovenci ne pridemo nikamor! So vprašanja, ki zahtevajo skupno delo in možato postopanje — to vede do smotra; dokler pa ne bo takega skupnega dela in možatega

postopanja, tudi ne bo uspehov na naši strani, marveč bodo uspehi vedno le na strani naših nasprotnikov! — Sedanja vodilna politika vede mal narod naš v pogubo. To nam izpričuje iznova zmaga Lahov v vseučiliškem vprašanju. Mi stojimo praznih rok — Lah ima vse!

Agitirajte za svoje glasilo! Pridobivajte mu novih naročnikov!

Tretji slovenski protialkoholni kongres.

V Ljubljani dne 29. in 30. dec. 1912.

Vršil se je v veliki dvorani »Uniona« ob navzočnosti vseh slojev našega ljudstva, v nedeljo popoldne je bila udeležba uprav velikanska — gotovo nad 2000 ljudi.

Prišli so tudi premnogi zastopniki raznih oblastev. Opazili smo celo zastopnika goriškega deželnega odbora in v. kr. namestništva v Trstu.

Praznovala se je sicer 10letnica ustanovitve abstinentskega društva v Ljubljani, toda tolikšno množico preprostega ljudstva in inteligentov je na združila gotovo še bolj bojazen, kaj bo z našim narodom, med katerim se vedno hujši širi pijančevanje, kar nam posebno žalostno pričajo tozadevne žalostne številke. Konstatiralo se je namreč, da se med Slovence sploh na leto izda za opojne pijače do 100 milijonov kron, od katerih pripada na Kranjsko nad 30 milijonov. Več kot polovica tega denarja pa gre — med tujce, naše neprijatelje Nemce!

Posebno važno in velikega pomena za slovensko protialkoholno gibanje je veselo dejstvo, da so vrhovi slovenskim abstinantom priskočili na pomoč slovenski zdravniki, njim na čelu predsednik društva g. dr. Demeter Bleiweis vitez Trsteniški.

Marsikateri izmed dosedanjih zasmevalcev nas ubogih zdržnikov bo moral poslej prenehati s pomilovanjem pogledovati borilce za treznost naroda, ko mu bo avtoriteta zdravniške vede potrdila o pravem namenu protialkoholnega društva »Svete vojske«, kakor se sedaj imenuje.

Kralj alkohol ima velikansko, od pamtveka priborjeno moč med narodi.

Da se ta moč vsaj ublaži, je potrebna trdna nasprotna organizacija, katere namen je v prvi vrsti poučevanje ljudstva, da bi to potem samo zahtevalo primerne zakone proti pijančevanju, kakor se je že zgodilo po severnih evropskih državah.

Za tako delovanje je pa predvsem potrebna slega, ki jo je zagovarjal v pričo škofa prav odločno predsednik župnik g. E. Kalan ob odobravanju vseh udeležencev.

Enako je izjavil napram politiku-abstinentu dr. Kreku, ki mu je očital dvonjo dušo, da se bo poslej še bolj varoval vsakršnega politikovanja v svojem listu »Zlati dobi«.

Prav tako je pozival k skupnemu protialkoholnemu boju tovariši Hrvat, povdarjajoč, da se naj smatra to delovanje za kulturno delo in častno narodno dolžnost, kakor pri naših bratih Čelih.

Njegovo predavanje je bilo sprejeto z velikim odobravanjem.

Zdravniki so posebno častno rešili svojo nalogo. Imeli so 4 predavanja, ki so bila temeljita in poučna.

Dr. A. Levičnik je v svojem referatu »Alkohol in tuberkuloza« dokazoval, kako pijančevanje v človeku pripravlja pot jetiki in zmanjša odpornost vseh človeških organov proti vsakovrstnim boleznim. Na posebnem slučaju iz svoje zdravniške prakse je pokazal, kako dobrodejno vpliva na človeka abstinencia v mladosti. Človek, ki je postal po 19. letu svoje starosti pijanec in se ga je lotila v poznejši dobi jetika, je na njegov nasvet takoj brez posebnih premagovanj opustil vsakršno uživanje opojnih pijač.

Dr. O. Krajec je navedel mnogo zanimivih statističnih podatkov o pijancih, n. pr.: povprečna umrljivost teh presega število zmernikov za 40%. Bolniška blagajna v Lipskem izkazuje, da prideta na treznike na 100 dni le 2 bolniška dneva, pri pijancih pa 12. V Nišu na Srbskem, kjer je lečil uboge ranjence, ni videl v 6 tednih nobenega pijanega človeka. Pravili so mu Srbi, da se tam uživajo opojne pijače le o velikih praznikih. Ves čas vojne na Balkanu je bil vojakom prepovedan alkohol.

Zanimiva je tudi končna paralela med konsumom alkohola v Srbiji in na Kranjskem. Povprečno pride na Srba letno 12 litrov žganja (20%), 3,2 l piva in 10,2 l vina. Na Kranjskem pa v letu 1905.: 11 l žganja (40%), 26 l piva in 60 l vina.

* Tu ima prvo zaslug Sokolstvo, kakor tudi prvi nas Sokolstvo propagira zmernost in treznost. Uredn.